

تراژدی قدرت در شاهنامه

مصطفی رحیمی

انتشارات نیلوفر

فهرست

۷	کتاب اول: بحثی دربارهٔ قدرت
۱۱	قدرت چیست؟
۱۸	خواست قدرت
۳۳	قدرت و فساد
۳۶	توجیه قدرت
۳۸	قدرت و خرافات
۴۲	قدرت و آرمان
۴۴	لوازم قدرت
۵۰	تسلیم شدن به قدرت
۶۴	دو نمونه تسلیم
۷۱	کانون شرّ آفرین
۷۴	از خودبیگانگی ناشی از قدرت
۸۶	نظریه‌های قدرت
۹۲	نگرش‌های گوناگون دربارهٔ قدرت
۹۵	قدرت و آنارشسیسم
۹۸	قدرت و مارکسیسم
۱۰۳	روسو و قدرت
۱۰۵	قدرت غلبی در ادبیات
۱۱۱	حذف قدرت و یا محدود کردن آن؟

۱۲۳	قدرت اعتقاد
۱۲۴	نظریهٔ قدرت، کلید بسیاری از مُعضلات
۱۲۵	قدرتهای دیگر
۱۲۷	سخن آخر
۱۲۹	کتاب دوم: بخش اول، رستم و اسفندیار
۱۳۱	درآمد
۱۳۴	آغاز داستان
۱۴۳	جوهر داستان
۱۹۱	برداشتها
۱۹۷	بخش دوم، رستم و سهراب
۱۹۹	درآمد
۲۰۲	از جداییها
۲۰۵	آشفشان شور
۲۱۲	جنگ قدرت
۲۳۱	تجسم خرد
۲۳۹	تا پیام نو
۲۴۵	مکملها یا سازش معارضها
۲۵۱	نوشدارو

«کلید علم قوانین حرکات جامعه را مارکس در ثروت و فروید در سکس یافته‌اند، برتراند راسل به نحوی اقناع کننده در قدرت می‌یابد... و سرانجام روشن می‌کند هنگامی که علم ناگزیر ساخته است که ما همه یا باید بمیریم یا با علم زندگانی کنیم قدرت را چگونه می‌توان و باید رام کرد.»

مسئله قدرت در ایران به گونه‌ای اسف‌انگیز ناشناخته است. مجموع کتابهایی که در این باره ترجمه شده است، تا جایی که نویسنده این سطور اطلاع دارد، حتی به شماره انگشتان دست هم نمی‌رسد: فقط سه کتاب.^۱ از اینها ترجمه کتاب دوم و سوم هیچ بحثی را در مطبوعات برنینگخت. درباره کتاب اول تنها یک مقاله نوشته شد، که آن هم از بد روزگار چهار سال پس از نگارش انتشار یافت.^۲ و این در حالی است که به گفته

---

(۱) ج. ا. هویسون، مقاله منتشر شده در منچستر گاردین به مناسبت انتشار کتاب قدرت راسل، ترجمه دکتر منصور مشکین‌پوش. نسخه دستنویس.

(۲) نام و مشخصات این کتابها به شرح زیر است: الف - قدرت اثر برتراند راسل، ترجمه نجف دریابندری، انتشارات خوارزمی، تهران، ۱۳۶۰ (این کتاب در چاپ دوم کامل شد) ب - کالبدشناسی قدرت نوشته گالبرایت، ترجمه دکتر احمد شهباس. ج - قدرت سیاسی اثر لاپیری ترجمه بزرگ نادرزاد، انتشارات زمان، ۱۳۶۲. (پس از چاپ اول این کتاب، چند کتاب در باره قدرت، ترجمه و منتشر شده است).

(۳) مقاله دکتر ابوالحمد در کتاب‌نمای ایران.

گالبرایت، نویسنده کتاب کالبدشناسی قدرت، در زبان انگلیسی درباره قدرت آن قدر کتاب نوشته شده است که عمر یک محقق برای خواندن آنها کافی نیست.

قدرت چیست؟

برتران دو ژوونل که در این باره صاحب آثار گرانقدری است، می‌نویسد:

«بی‌آنکه بخواهیم قدرت را تعریف کنیم می‌توانیم آن را همچون نیرویی دائمی شرح دهیم که عادتاً از آن اطاعت می‌شود و وسایل مادی اجبار را در اختیار دارد، و پشتیبانش عقیده‌ای است که مردم درباره نیروی آن دارند. همچنین اعتقادی که مردم درباره مشروعیتش دارند، و نیز امیدی که به خیر آن بسته‌اند، پشتیبان قدرت است.»¹

برای شروع کار تعریف ساده ماکس وبر کافی است که می‌گوید: «قدرت، یعنی تحمیل اراده کسی بر دیگران.»

پس در تحلیل قدرت با دو کس سر و کار داریم. یکی کسی که اراده خود را بر دیگران تحمیل می‌کند و دیگر کسی که تسلیم این تحمیل می‌گردد. قدرت رابطه‌ای اجتماعی است، ولی چون جامعه مرکب از آدمیان است هر حکمی در زمینه جامعه‌شناسی برمی‌گردد به حکمی در قلمرو روان‌شناسی. از این رو نخست باید ببینیم بزرگترین انگیزه روان آدمی چیست.

در قرآن مجید، سوره طه چند آیه آمده است که در بحث ما بسیار

1) Bertrand de Jouvenel, *Du Pouvoir*, Edi, Hachette, Paris. 1972, p. 37